

Gyldendals
Juridiske
Kommentarserie

Arveloven
med kommentarer

John Asland

Med bidrag fra
Inge Unneberg
1. utgave

GYLDENDAL

Arveloven
med kommentarer
John Asland
med bidrag fra Inge Unneberg

GYLDENDAL

© Gyldendal Norsk Forlag AS 2021

1. utgave, 1. opplag 2021

ISBN 978-82-05-54859-6

Omslagsdesign: Studio Levi Bergqvist & Modest (Rune Døli)

Sats: Type-it AS, Trondheim 2021

Brødtekst: Minion 9,5/12,5 pkt

Alle henvendelser om boken kan rettes til

Gyldendal Akademisk

Postboks 6730 St. Olavs plass

0130 Oslo

www.gyldendal.no/akademisk

akademisk@gyldendal.no

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med
åndservkloven eller avtaler om kopiering inngått med
KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.
Kopiering i strid med lov eller avtale kan medføre
erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter
eller fengsel.

Forord

1. januar 2021 ble lov 14. juni 2019 om arv og dødsboskifte (arveloven) satt i kraft. Loven erstatter skifteloven av 1930 og arveloven av 1972 (heretter 1972-loven).

En ny lov fordrer at noen skriver en lovkommentar til den. Tanken om å skrive en lovkommentar til den nye loven begynte å spire da jeg var sekretær for Arvelovutvalget mellom 2011 og 2014. Den endelige loven ble dobbelt så stor som den jeg arbeidet med som utvalgssekretær, noe som gjorde meg litt betenkt angående omfanget av arbeidet. Min gode kollega i Arvelovutvalget, Inge Unneberg, hadde imidlertid inngående kunnskap om skiftelovgivningen gjennom noteforfatterskap i Norsk Lovkommentar, og med Inge på laget fremsto det ikke som like skremmende å gi seg i kast med hele loven. Planen var opprinnelig at Inge og jeg skulle skrive lovkommentaren sammen – Inge skulle ha hovedansvaret for dødsboskiftedelen og jeg skulle ha ansvaret for arverettsdelen. Av ulike årsaker kunne ikke Inge gå inn med full kraft i skrivingen. Han har imidlertid lest gjennom manuset og kommet med nyttige innspill både skriftlig og muntlig underveis. Inge har også generøst stilt sitt manus til Norsk Lovkommentar til disposisjon. Det fremgår derfor av forfatterangivelsen at boken er skrevet med bidrag fra Inge Unneberg. Intensjonen er at Inge skal komme med for fullt i bokens andreutgave. Jeg skylder Inge en stor takk for hans bistand. Ansvar for denne boken – med alle dens feil og mangler – ligger likevel fullt ut på meg.

Skriveprosessen begynte sommeren 2019. Det har vært en spennende, men intensiv skrivefase, og det har vært berikende å diskutere ulike spørsmål med gode kollegaer underveis. Foruten Inge, har Peter Hambro og Katrine Kjærheim Fredwall vært hyppige sparringpartnere. Katrine har også gitt meg løppemeldinger fra departementet om ikrafttreden, forskrifter, oppsummeringsproposisjon og utarbeidelse av skjemaer. Peter har bidratt med gode innspill fra sitt arbeid med lovkommentaren til arverettsdelen av loven (Peter Hambro, *Arveloven*, 2020). Etter mitt syn utfyller Peters lovkommentar og denne boken hverandre. I denne boken ligger hovedtyngden på forarbeidene, mens Peters bok er tyngre på rettspraksis og komparativt stoff. I denne boken har jeg av tidsmessige hensyn ikke hatt mulighet til å henvise til Peters synspunkter i hans lovkommentar på alle punkter, men jeg har under rubrikken «teori» angitt hvor i boken han skriver om de ulike paragrafene. Tusen takk til Katrine og Peter.

Jeg vil også takke Arvelovutvalget, som foruten Hambro og Unneberg besto av Torstein Frantzen, Kirsti Coward, Trine Buttingsrud Mathiesen, Marit Forsnes og Finn Kløvstad. Det var et arverettskollokvium av det sjeldne.

Fagmiljøet rundt familie- og arverett ved Institutt for privatrett er et inspirerende miljø å arbeide i. Takk til Tone Sverdrup, Tone Wærstad, Kirsti Strøm Bull og alle-

Forord

rede nevnte Katrine Kjærheim Fredwall og Peter Hambro. Jeg vil også takke min gode kollega i familie- og arverett ved Høgskolen i Innlandet, Marion Holthe Hirst.

Gode spørsmål fra studenter, advokater og andre jurister i og utenfor academia har også inspirert til ettertanke og refleksjon. Særlig verdifulle har mine samtaler med advokat Ola Viken vært. Ola og jeg holdt vinteren 2020 en forelesningsrekke for Juristenes utdanningssenter om de nye testamentsreglene i arveloven. Ola var min lærer i arverett på 1. avdeling – kanskje var det hans kuriøse og underfundige arverettseksempler som vekket min interesse for faget.

Under skrivingen av denne kommentarutgaven har jeg hatt stor nytte av de erfaringene jeg høstet i samarbeidet med Vera Holmøy, som jeg hadde gleden av å arbeide sammen med på tredje utgave av lovkommentaren til ekteskapsloven.

Sist, men ikke minst, vil jeg takke familien min, som tålmodig har holdt ut med at jeg til tider har tilbragt mer tid med Augdahl og Lødrup enn med dem.

Boken er søkt à jour per 1. februar 2021. I en del bestemmelser forekommer fylkesmannen i lovens bestemmelser. Dette vil i løpet av våren erstattes med statsforvalteren, se Prop. 77 L (2020–2021). Lovendringene er ikke vedtatt når dette manuset går i trykken. Jeg har derfor opprettholdt den gamle terminologien, men med statsforvalteren satt i parentes.

Ridabu, 4. februar 2021

John Asland

Innholdsoversikt

FØRSTE DEL: Innledende bestemmelser	39
Kapittel 1: Lovens virkeområde, definisjoner mv.	41
ANDRE DEL: Retten til arv	55
Kapittel 2: Slekten arverett	57
Kapittel 3: Ektefellers arverett	69
Kapittel 4: Samboeres arverett	86
Kapittel 5: Ektefellers rett til uskifte	98
Kapittel 6: Samboeres rett til uskifte	253
Kapittel 7: Arv etter testament	279
I. Opprettelse av testament	279
II. Tilbakekall og endring av testament. Arvepakt	333
III. Livsarvingenes pliktdelsarv mv.	348
IV. Tolkning av testament	390
V. Felles testament og gjensidig testament	414
VI. Oppbevaring og fremleggelse av testament mv.	432
Kapittel 8: Forskjellige bestemmelser om retten til arv etter loven eller etter testament	459
Kapittel 9: Avtaler om arv	504
Kapittel 10: Fordeling av formuen når den avdøde ikke har arvinger ...	525
Kapittel 11: Internasjonal arverett	534
TREDJE DEL: Skifte av dødsbo	571
Kapittel 12: Skiftemyndigheten. Kompetanse og generelle saksbehandlingsregler	575
Kapittel 13: Perioden fra dødsfallet og frem til skifteform er valgt	601
Kapittel 14: Bo som ikke skal skiftes	643
Kapittel 15: Felles bestemmelser for privat og offentlig skifte	659
I. Generelle bestemmelser om skifte	659
II. Proklama – kunngjøring av frist for kreditorene til å melde sine krav	680
III. Arvingenes rett til å overta eiendeler på skiftet. Verdsettelse og oppgjør	703
IV. Når arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer	748
Kapittel 16: Privat skifte	780

Kapittel 17: Offentlig skifte	830
I. Åpning av offentlig skifte	832
II. Gjennomføringen av det offentlige skiftet. Skiftemyndighetens oppgaver	861
III. Særlig om skiftebehandling med bostyrer	907
IV. Avslutning av skiftet. Booppgjør og utdeling fra boet	942
V. Tvister ved offentlig skifte	977
VI. Særregler for bo der eiendelene ikke er tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene etter arvelateren	1028
FJERDE DEL: Avsluttende bestemmelser	1049
Kapittel 18: Ikrafttredelsesregler og overgangsregler. Endringer i andre lover	1051
Litteratur	1063
Lovforarbeider mv.	1070
Lovspeil	1072
Lovregister	1086
Domsregister	1093
Stikkord	1099

Innhold

Innledning	31
FØRSTE DEL	
INNLEDENDE BESTEMMELSER	39
KAPITTEL 1	
Lovens virkeområde, definisjoner mv.	41
§ 1 <i>Hva loven gjelder</i>	41
Innledning	41
Første ledd	42
Andre ledd	42
§ 2 <i>Definisjoner</i>	43
Innledning	44
Første ledd	44
Andre ledd	44
Tredje ledd	45
§ 3 <i>Hvordan arv fordeles. Skifte</i>	52
Innledning	52
Første ledd	52
Andre ledd	54
ANDRE DEL	
RETTE TIL ARV	55
Innledning	55
KAPITTEL 2	
Slektens arverett	57
§ 4 <i>Første arvegangsklasse</i>	57
Innledning	57
Første ledd	57
Andre ledd	57
Tredje ledd	59
Fjerde ledd	60
§ 5 <i>Andre arvegangsklasse</i>	60
Innledning	60
Første ledd	60
Andre ledd	61

Innhold

Tredje ledd	61
Fjerde ledd	63
§ 6 <i>Tredje arvegangsklasse</i>	64
Innledning	64
Første ledd	64
Andre ledd	65
Tredje ledd	65
§ 7 <i>Når foreldreskap gir grunnlag for arverett</i>	65
Innledning	66
Første ledd	66
Andre ledd	67

KAPITTEL 3

Ektefellers arverett	69
Innledning	69
§ 8 <i>Ektefellens arverett når arvelateren etterlater seg livsarvinger</i>	73
Innledning	73
Første ledd	74
Andre ledd	74
§ 9 <i>Ektefellens arverett når arvelateren ikke etterlater seg livsarvinger</i>	75
Innledning	76
Første ledd	76
Andre ledd	76
§ 10 <i>Inngrep i ektefellens arverett ved testament</i>	77
Innledning	77
Første ledd	78
Andre ledd	83
§ 11 <i>Opphør av ektefellens arverett ved separasjon og skilsmisse</i>	84
Innledning	84
Første ledd	85

KAPITTEL 4

Samboeres arverett	86
Innledning	86
§ 12 <i>Arverett for samboere med felles barn</i>	87
Innledning	88
Første ledd	89
Andre ledd	93
§ 13 <i>Arverett etter testament for samboere med minst fem års samboerskap</i> ..	95
Innledning	95
Første ledd	96

KAPITTEL 5

Ektefellers rett til uskifte	98
Innledning	98
§ 14 <i>Retten til uskifte</i>	99
Innledning	99
Første ledd	100
Andre ledd	102
Tredje ledd	106
Fjerde ledd	107
Femte ledd	108
Sjette ledd	108
§ 15 <i>Uskifte med særskilt livsarving</i>	110
Innledning	111
Første ledd	111
Andre ledd	114
§ 16 <i>Uskifteretten når noen av arvingene kan kreve arv</i>	115
Innledning	115
Første ledd	115
§ 17 <i>Inngrep i ektefellens uskifterett ved testament</i>	116
Innledning	116
Første ledd	117
§ 18 <i>Personlige forhold som fratar ektefellen rett til uskifte</i>	120
Innledning	120
Første ledd	121
§ 19 <i>Frist for melding om uskifte</i>	127
Innledning	127
Første ledd	127
§ 20 <i>Ektefellens ansvar for arvelaterens forpliktelser</i>	131
Innledning	131
Første ledd	132
§ 21 <i>Hvilke eiendeler som går inn i uskifteformuen etter at boet er overtatt</i> <i>uskiftet</i>	133
Innledning	133
Første ledd	133
Andre ledd	136
§ 22 <i>Råderetten over uskifteformuen</i>	138
Innledning	139
Første ledd	139
Andre ledd	141
§ 23 <i>Adgangen til å gi gaver av uskifteformuen</i>	144
Innledning	145
Første ledd	145
Andre ledd	159
Tredje ledd	174

Innhold

§ 24 Adgangen til å gi arveoppgjør av uskifteformuen	176
Innledning	176
Første ledd	177
Andre ledd	179
§ 25 Arvingenes adgang til å kreve bevissikring utenfor rettssak	184
Innledning	184
Første ledd	185
§ 26 Hvem som tar arv ved skifte av uskifteformuen	188
Innledning	188
Første ledd	188
Andre ledd	190
Tredje ledd	191
§ 27 Bortfall av retten til uskifte hvis den lengstlevende gifter seg eller blir samboer	193
Innledning	193
Første ledd	193
Andre ledd	194
§ 28 Retten til å kreve skifte av uskifteformuen	195
Innledning	196
Første ledd	196
Andre ledd	197
Tredje ledd	216
Fjerde ledd	218
§ 29 Skifte av uskifteformuen	222
Innledning	223
Første ledd	223
Andre ledd	226
Tredje ledd	228
Fjerde ledd	231
Femte ledd	239
§ 30 Arvingenes krav på vederlag ved skifte av uskifteformuen	240
Innledning	240
Første ledd	243
Andre ledd	246
Tredje ledd	250
§ 31 Hva som inngår i uskifteformuen når den skal skiftes	251
Innledning	251
Første ledd	251
KAPITTEL 6	
Samboeres rett til uskifte	253
Innledning	253
§ 32 Retten til uskifte	254
Innledning	254
Første ledd	255
Andre ledd	260

Tredje ledd	260
Fjerde ledd	261
§ 33 <i>Inngrep i samboerens uskifterett ved testament</i>	262
Innledning	262
Første ledd	262
§ 34 <i>Frist for melding om uskifte</i>	263
Innledning	263
Første ledd	263
§ 35 <i>Samboerens ansvar for arvelaterens forpliktelser mv.</i>	264
Innledning	264
Første ledd	265
§ 36 <i>Hvilke eiendeler som inngår i uskifteformuen</i>	266
Innledning	266
Første ledd	266
§ 37 <i>Råderetten over uskifteformuen</i>	268
Innledning	268
Første ledd	268
Andre ledd	269
Tredje ledd	270
Fjerde ledd	270
§ 38 <i>Bortfall av retten til uskifte hvis den lengstlevende gifter seg eller blir samboer</i>	271
Innledning	271
Første ledd	272
Andre ledd	272
§ 39 <i>Skifte av uskifteformuen</i>	272
Innledning	273
Første ledd	273
Andre ledd	274
Tredje ledd	276

KAPITTEL 7

Arv etter testament	279
I. Opprettelse av testament	279
Innledning	280
§ 40 <i>Dødsdisposisjoner</i>	282
Innledning	283
Første ledd	283
Andre ledd	283
Tredje ledd	289
§ 41 <i>Testasjonsevne</i>	291
Innledning	291
Første ledd	292
Andre ledd	294

Innhold

§ 42 <i>Formkrav</i>	301
Innledning	301
Første ledd	304
Andre ledd	308
Tredje ledd	309
Fjerde ledd	310
Femte ledd	310
§ 43 <i>Påtegning på testamentet om formkrav mv.</i>	312
Innledning	312
Første ledd	313
§ 44 <i>Ugyldighet ved testasjon til fordel for testamentsvitne mv.</i>	315
Innledning	316
Første ledd	316
Andre ledd	319
Tredje ledd	321
§ 45 <i>Ugyldighet på grunn av utnyttelse av testator mv.</i>	321
Innledning	322
Første ledd	322
Andre ledd	325
§ 46 <i>Nødtestament</i>	328
Innledning	328
Første ledd	329
Andre ledd	332
Tredje ledd	333
II. Tilbakekall og endring av testament. Arvepakt	333
§ 47 <i>Tilbakekall og endring av testament</i>	334
Innledning	334
Første ledd	335
§ 48 <i>Formkrav ved tilbakekall eller endring av testament</i>	336
Innledning	336
Første ledd	338
Andre ledd	339
Tredje ledd	341
§ 49 <i>Arvepakt</i>	341
Innledning	342
Første ledd	343
Andre ledd	347
III. Livsarvingenes pliktdelsarv mv.	348
§ 50 <i>Livsarvingenes pliktdelsarv</i>	350
Innledning	351
Første ledd	353
Andre ledd	358
§ 51 <i>Testators bestemmelse om hvilke eiendeler pliktdelsarven skal omfatte</i> ..	360
Innledning	360

Første ledd	362
Andre ledd	362
§ 52 <i>Testators bestemmelse om formuesordningen for pliktdelsarven</i>	364
Innledning	364
Første ledd	364
§ 53 <i>Testators bestemmelse om livsarvingens råderett over pliktdelsarven</i>	366
Innledning	366
Første ledd	370
Andre ledd	371
Tredje ledd	372
Fjerde ledd	373
Femte ledd	374
§ 54 <i>Testators bestemmelse om den videre arvegangen for pliktdelsarv i visse tilfeller</i>	374
Innledning	374
Første ledd	376
Andre ledd	377
§ 55 <i>Testators bestemmelse om å gjøre en livsarving arveløs</i>	379
Innledning	379
Første ledd	381
Andre ledd	383
§ 56 <i>Utdeling til barn som fortsatt ble forsørget da arvelateren døde</i>	383
Innledning	383
Første ledd	386
Andre ledd	387
IV. Tolkning av testament	390
§ 57 <i>Tolkning av testament</i>	393
Innledning	393
Første ledd	394
Andre ledd	398
§ 58 <i>Supplerende tolkningsregler</i>	400
Innledning	401
Første ledd	402
§ 59 <i>Forutsetningssvikt</i>	408
Innledning	409
Første ledd	410
V. Felles testament og gjensidig testament	414
§ 60 <i>Felles testament og gjensidig testament</i>	420
Innledning	421
Første ledd	421
§ 61 <i>Tilbakekall og endring av felles testament og gjensidig testament</i>	422
Innledning	423
Første ledd	423
Andre ledd	424

Innhold

§ 62 <i>Supplerende tolkningsregler for felles testament og gjensidig testament</i> ..	427
Innledning	427
Første ledd	429
VI. Oppbevaring og fremleggelse av testament mv.	432
§ 63 <i>Oppbevaring og registrering av testament hos tingretten</i>	434
Innledning	435
Første ledd	439
Andre ledd	442
Tredje ledd	444
Fjerde ledd	444
Femte ledd	447
§ 64 <i>Bortkommet testament</i>	448
Innledning	448
Første ledd	449
§ 65 <i>Frister for å kreve arv etter et testament eller for å motsette seg et testament</i>	450
Innledning	451
Første ledd	453
Andre ledd	455

KAPITTEL 8

Forskjellige bestemmelser om retten til arv etter loven eller etter testament

Innledning	459
§ 66 <i>Arvefall og vilkår for å ta arv</i>	459
Innledning	460
Første ledd	462
Andre ledd	463
§ 67 <i>Ukjent dødsrekkefølge og dødsfall straks etter hverandre som følge av samme hendelse</i>	464
Innledning	465
Første ledd	467
Andre ledd	468
§ 68 <i>Fraværende arving</i>	471
Innledning	471
Første ledd	473
Andre ledd	474
§ 69 <i>Forbigått arving</i>	475
Innledning	475
Første ledd	476
§ 70 <i>Krav om tilbakeføring av arv etter §§ 67, 68 eller 69</i>	478
Innledning	478
Første ledd	479
Andre ledd	481
Tredje ledd	483

§ 71 <i>Foreldelse av arverett</i>	483
Innledning	484
Første ledd	486
Andre ledd	488
§ 72 <i>Fradømmelse av arverett</i>	490
Innledning	491
Første ledd	495
Andre ledd	497
Tredje ledd	500
Fjerde ledd	500
Femte ledd	502
Sjette ledd	502

KAPITTEL 9

Avtaler om arv	504
Innledning	504
§ 73 <i>Arvingens råderett over fremtidig og falt arv</i>	506
Innledning	506
Første ledd	509
Andre ledd	510
Tredje ledd	510
Fjerde ledd	511
§ 74 <i>Avkall på arv</i>	511
Innledning	512
Første ledd	514
Andre ledd	515
Tredje ledd	516
Fjerde ledd	516
§ 75 <i>Avkorting i arv</i>	517
Innledning	517
Første ledd	522
Andre ledd	523

KAPITTEL 10

Fordeling av formuen når den avdøde ikke har arvinger	525
Innledning	525
§ 76 <i>Fordeling av formuen når den avdøde ikke har arvinger</i>	527
Innledning	528
Første ledd	528
Andre ledd	529
§ 77 <i>Avgjørelser ved skiftet når formuen skal fordeles etter § 76</i>	531
Innledning	531
Første ledd	531

KAPITTEL 11

Internasjonal arverett	534
Innledning	534
§ 78 Lovvalg	544
Innledning	544
Første ledd	545
§ 79 Arvelaterens adgang til å foreta lovvalg	549
Innledning	549
Første ledd	551
Andre ledd	552
Tredje ledd	554
Fjerde ledd	556
§ 80 Formkrav for testamenter	558
Innledning	558
Første ledd	559
Andre ledd	563
§ 81 Grunnleggende rettsprinsipper (ordre public)	565
Innledning	565
Første ledd	567
§ 82 Overenskomst med fremmed stat	569
Innledning	569
Første ledd	569

TREDJE DEL

SKIFTE AV DØDSBO	571
Innledning	571

KAPITTEL 12

Skiftemyndigheten. Kompetanse og generelle saksbehandlingsregler .	575
Innledning	575
§ 83 Skiftemyndigheten	575
Innledning	575
Første ledd	576
§ 84 Skiftemyndighetens stedlige kompetanse	577
Innledning	577
Første ledd	577
Andre ledd	579
Tredje ledd	580
Fjerde ledd	581
Femte ledd	582
§ 85 Skiftebehandling i Norge. Lovvalg	583
Innledning	584
Første ledd	589
Andre ledd	590
Tredje ledd	591

§ 86 <i>Inhabilitet</i>	591
Innledning	592
Første ledd	592
§ 87 <i>Rett til innsyn i testament hos tingretten etter arvelaterens død</i>	593
Innledning	593
Første ledd	594
Andre ledd	595
§ 88 <i>Oppgaver etter loven som kan delegeres til saksbehandlere</i>	596
Innledning	597
Første ledd	598
Andre ledd	599
Tredje ledd	600
 KAPITTEL 13	
Perioden fra dødsfallet og frem til skifteform er valgt	601
Innledning	601
§ 89 <i>Melding om dødsfall. Opplysninger om den avdøde</i>	601
Innledning	602
Første ledd	605
Andre ledd	607
Tredje ledd	609
§ 90 <i>Tingrettens innledende behandling</i>	610
Innledning	610
Første ledd	612
Andre ledd	614
Tredje ledd	615
Fjerde ledd	616
Femte ledd	616
§ 91 <i>Registrering og sikring av boets eiendeler</i>	617
Innledning	618
Første ledd	619
Andre ledd	621
Tredje ledd	623
Fjerde ledd	624
Femte ledd	625
Sjette ledd	626
§ 92 <i>Formuesfullmakter og bankboksfullmakter mv.</i>	627
Innledning	627
Første ledd	630
Andre ledd	633
Tredje ledd	633
§ 93 <i>Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama) før skifteform er valgt</i> .	634
Innledning	634
Første ledd	635
§ 94 <i>Testamentarisk bestemmelse om opprettelse av en stiftelse</i>	636
Innledning	636

Innhold

Første ledd	638
Andre ledd	642
 KAPITTEL 14	
Bo som ikke skal skiftes	643
Innledning	643
§ 95 <i>Fullmakt til å disponere uten skifteattest i bo der den avdødes eiendeler er av liten verdi</i>	643
Innledning	644
Første ledd	645
Andre ledd	647
§ 96 <i>Melding om uskifte mv.</i>	648
Innledning	649
Første ledd	650
Andre ledd	652
Tredje ledd	653
Fjerde ledd	653
Femte ledd	654
§ 97 <i>Uskifteattest</i>	655
Innledning	655
Første ledd	655
 KAPITTEL 15	
Felles bestemmelser for privat og offentlig skifte	659
I. Generelle bestemmelser om skifte	659
§ 98 <i>Skifte av dødsbo. Skifteformene</i>	660
Innledning	660
Første ledd	661
Andre ledd	662
Tredje ledd	663
§ 99 <i>Testamentsfullbyrder</i>	663
Innledning	664
Første ledd	665
Andre ledd	667
Tredje ledd	668
§ 99 a. <i>Frist for å overføre landbrukseiendom til ny eier</i>	670
Innledning	670
Første ledd	674
Andre ledd	678
Tredje ledd	678
Fjerde ledd	679
Femte ledd	679

II. Proklama – kunngjøring av frist for kreditorene til å melde sine krav	680
§ 100 Utstedelse av proklama. Melding til kreditorer utenfor Norge	684
Innledning	684
Første ledd	684
Andre ledd	685
Tredje ledd	685
§ 101 Proklamaets innhold. Kunngjøring	686
Innledning	687
Første ledd	687
Andre ledd	690
Tredje ledd	691
§ 102 Melding av krav og virkningen av proklamaet	693
Innledning	694
Første ledd	694
Andre ledd	696
Tredje ledd	697
§ 103 Forhold som har samme virkning som å melde krav	699
Innledning	700
Første ledd	700
Andre ledd	702
Tredje ledd	703
III. Arvingenes rett til å overta eiendeler på skiftet. Verdssettelse og oppgjør .	703
§ 104 Rett til å overta eiendeler og rett til å kreve eiendeler solgt	708
Innledning	709
Første ledd	710
Andre ledd	718
Tredje ledd	720
Fjerde ledd	724
§ 105 Verdssettelse av eiendelene	725
Innledning	725
Første ledd	726
Andre ledd	727
§ 106 Verdssettelse ved skiftetakst	728
Innledning	729
Første ledd	730
Andre ledd	732
Tredje ledd	734
Fjerde ledd	736
Femte ledd	736
§ 107 Oppgjør	737
Innledning	738
Første ledd	738
Andre ledd	739
Tredje ledd	741
Fjerde ledd	741

<i>§ 108 Særlige regler for eiendom som overtas på grunnlag av odels- eller åsetesrett</i>	742
Innledning	742
Første ledd	743
Andre ledd	746
Tredje ledd	747
IV. Når arvelateren etterlater seg ektefelle eller samboer	748
<i>§ 109 Delingen av felleseiet</i>	751
Innledning	751
Første ledd	752
Andre ledd	753
<i>§ 110 Fortegnelse over eiendeler og forpliktelser</i>	753
Innledning	754
Første ledd	754
Andre ledd	755
<i>§ 111 Råderetten over eiendeler under skiftet og vederlag for bruk</i>	756
Innledning	756
Første ledd	757
Andre ledd	759
Tredje ledd	761
<i>§ 112 Kreditorenes dekningsgrunnlag</i>	762
Innledning	762
Første ledd	762
<i>§ 113 Retten til å overta eiendeler som er i felleseie</i>	763
Innledning	764
Første ledd	765
Andre ledd	767
Tredje ledd	771
Fjerde ledd	772
Femte ledd	772
<i>§ 114 Retten til å overta eiendeler ved særeie eller samboerskap</i>	773
Innledning	773
Første ledd	773
Andre ledd	775
<i>§ 115 Tidspunktet for verdsettelse av eiendeler</i>	776
Innledning	776
Første ledd	777
 KAPITTEL 16	
Privat skifte	780
Innledning	780
<i>§ 116 Ansvaret for arvelaterens forpliktelser</i>	782
Innledning	783
Første ledd	786

Andre ledd	790
Tredje ledd	791
§ 117 Frist for å kreve privat skifte	791
Innledning	792
Første ledd	792
Andre ledd	792
§ 118 Utstedelse av skifteattest	793
Innledning	794
Første ledd	796
Andre ledd	797
Tredje ledd	798
Fjerde ledd	799
Femte ledd	800
Sjette ledd	801
Syvende ledd	801
§ 119 Oppgaver ved gjennomføringen av et privat skifte	802
Innledning	803
Første ledd	804
§ 120 Krav om enighet for beslutninger under skiftet	808
Innledning	808
Første ledd	809
Andre ledd	810
Tredje ledd	811
§ 121 Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama)	812
Innledning	812
Første ledd	812
§ 122 Dekning av boets og arvelaterens forpliktelser	813
Innledning	814
Første ledd	814
Andre ledd	815
Tredje ledd	816
Fjerde ledd	817
§ 123 Rett til å kreve at forpliktelsene dekkes før utdeling av arv	817
Innledning	817
Første ledd	818
§ 124 Oppfyllelse av bestemmelser i testament	819
Innledning	819
Første ledd	820
Andre ledd	821
§ 125 Arving som er forsvunnet eller uten kjent oppholdssted	822
Innledning	822
Første ledd	823
§ 126 Tvister under privat skifte	824
Innledning	824
Første ledd	826
Andre ledd	827

Innhold

Tredje ledd	828
Fjerde ledd	828
KAPITTEL 17	
Offentlig skifte	830
Innledning	830
I. Åpning av offentlig skifte	832
§ 127 <i>Hvem som kan kreve offentlig skifte</i>	832
Innledning	833
Første ledd	833
Andre ledd	837
Tredje ledd	838
§ 128 <i>Arvelaterens adgang til å bestemme offentlig skifte</i>	838
Innledning	839
Første ledd	839
§ 129 <i>Tingrettens åpning av offentlig skifte av eget tiltak</i>	840
Innledning	841
Første ledd	843
Andre ledd	845
§ 130 <i>Bortfall av retten til å kreve offentlig skifte</i>	845
Innledning	846
Første ledd	847
Andre ledd	849
Tredje ledd	849
§ 131 <i>Forberedende rettsmøte</i>	850
Innledning	850
Første ledd	852
Andre ledd	854
Tredje ledd	855
Fjerde ledd	855
§ 132 <i>Sikkerhet for skifteomkostningene</i>	855
Innledning	855
Første ledd	856
Andre ledd	857
§ 133 <i>Åpning av offentlig skifte. Tvist om vilkårene er til stede</i>	858
Innledning	858
Første ledd	859
Andre ledd	859
Tredje ledd	861
II. Gjennomføringen av det offentlige skiftet. Skiftemyndighetens oppgaver	861
§ 134 <i>Skiftebehandling ved tingretten eller ved bostyrer. Revisor og medhjelper</i>	862
Innledning	862
Første ledd	863
Andre ledd	863

Tredje ledd	864
Fjerde ledd	864
§ 135 <i>Formålet med det offentlige skiftet</i>	865
Innledning	865
Første ledd	865
Andre ledd	866
§ 136 <i>Skiftemyndighetens kompetanse. Saksbehandlingsregler</i>	868
Innledning	868
Første ledd	868
§ 137 <i>Arvingenes rett til å uttale seg</i>	869
Innledning	869
Første ledd	870
§ 138 <i>Beslutninger under skiftet. Krav om enighet mellom arvingene</i>	872
Innledning	873
Første ledd	873
Andre ledd	875
§ 139 <i>Stedfortreder for person under vergemål og for upersonlig rettssubjekt</i> ..	876
Innledning	876
Første ledd	878
Andre ledd	879
Tredje ledd	881
Fjerde ledd	882
§ 140 <i>Skiftesamlingen</i>	882
Innledning	883
Første ledd	884
Andre ledd	885
Tredje ledd	885
§ 141 <i>Registrering av boets eiendeler og forpliktelser</i>	886
Innledning	886
Første ledd	887
Andre ledd	888
§ 142 <i>Kunngjøring av frist for å melde krav (proklama)</i>	889
Innledning	889
Første ledd	889
§ 143 <i>Dekning av boets og arvelaterens forpliktelser</i>	890
Innledning	891
Første ledd	893
Andre ledd	895
Tredje ledd	895
Fjerde ledd	895
Femte ledd	896
Sjette ledd	897
§ 144 <i>Forsinkelsesrente og mellomrente</i>	898
Innledning	898
Første ledd	899

Innhold

Andre ledd	900
Tredje ledd	901
§ 145 Oppfyllelse av bestemmelser i testament	901
Innledning	901
Første ledd	901
§ 146 Arving som er forsvunnet eller uten kjent oppholdssted	902
Innledning	903
Første ledd	904
§ 147 Tvangsfullbyrdelse i boets eiendeler	905
Innledning	905
Første ledd	906
Andre ledd	907
III. Særlig om skiftebehandling med bostyrer	907
§ 148 Virkeområde	910
Innledning	911
§ 149 Hvem som kan oppnevnes som bostyrer. Sikkerhetsstillelse	911
Innledning	912
Første ledd	913
Andre ledd	914
§ 150 Bostyrerens oppgave og kompetanse	915
Innledning	916
Første ledd	917
Andre ledd	920
§ 151 Protokoll og regnskap mv.	921
Innledning	921
Første ledd	922
§ 152 Innberetninger til tingretten	923
Innledning	923
Første ledd	924
Andre ledd	926
Tredje ledd	926
§ 153 Bomøter	926
Innledning	927
Første ledd	928
Andre ledd	930
§ 154 Rett til å kreve skiftesamling	931
Innledning	931
Første ledd	932
§ 155 Utkast til booppgjør	933
Innledning	933
Første ledd	934
Andre ledd	935
§ 156 Klage over bostyreren	935
Innledning	935

Første ledd	937
Andre ledd	938
Tredje ledd	939
§ 157 <i>Tilbakekall av oppnevningen</i>	939
Innledning	939
Første ledd	940
IV. Avslutning av skiftet. Booppgjør og utdeling fra boet	942
§ 158 <i>Tilbakelevering av boet til privat skifte eller uskifte</i>	943
Innledning	944
Første ledd	946
Andre ledd	948
Tredje ledd	949
Fjerde ledd	949
Femte ledd	950
§ 159 <i>Innstilling av skiftebehandlingen</i>	950
Innledning	951
Første ledd	952
Andre ledd	953
Tredje ledd	953
Fjerde ledd	953
Femte ledd	954
§ 160 <i>Fastsettelse av booppgjøret</i>	954
Innledning	955
Første ledd	957
Andre ledd	958
Tredje ledd	958
§ 161 <i>Oversendelse av kjennelsen om booppgjøret</i>	959
Innledning	959
Første ledd	960
Andre ledd	961
Tredje ledd	961
Fjerde ledd	961
§ 162 <i>Anke mv.</i>	962
Innledning	962
Første ledd	963
Andre ledd	964
§ 163 <i>Utdelinger på grunnlag av booppgjøret</i>	965
Innledning	965
Første ledd	966
§ 164 <i>Eiendeler av ubetydelig verdi</i>	967
Innledning	967
Første ledd	968
§ 165 <i>Plikt til å sørge for tinglysing eller registrering</i>	969
Innledning	969
Første ledd	970

Innhold

§ 166 Eiendeler som dukker opp etter fastsettelsen av booppgjøret	971
Innledning	971
Første ledd	972
Andre ledd	974
§ 167 Forbigått kreditor og forbigått arving	974
Innledning	975
Første ledd	975
Andre ledd	977
V. Tvister ved offentlig skifte	977
§ 168 Hva som behandles som skiftetvist	983
Innledning	984
Første ledd	986
Andre ledd	989
Tredje ledd	990
Fjerde ledd	991
§ 169 Hvordan skiftetvister behandles	992
Innledning	993
Første ledd	995
Andre ledd	995
Tredje ledd	998
Fjerde ledd	998
Femte ledd	999
§ 170 Frister for å reise skiftetvist	999
Innledning	999
Første ledd	1000
§ 171 Hvem som har partsevne under offentlig skifte	1002
Innledning	1003
Første ledd	1009
Andre ledd	1009
Tredje ledd	1010
Fjerde ledd	1011
§ 172 Rettskraft	1012
Innledning	1012
Første ledd	1013
§ 173 Behandling av tvist ved allmennprosess	1014
Innledning	1015
Første ledd	1017
Andre ledd	1018
Tredje ledd	1019
Fjerde ledd	1021
Femte ledd	1021
§ 174 Tvist om testamentarisk bestemmelse om opprettelse av en stiftelse	1022
Innledning	1022
Første ledd	1025
Andre ledd	1027
Tredje ledd	1028

VI. Særregler for bo der eiendelene ikke er tilstrekkelige til å oppfylle alle forpliktelsene etter arvelateren	1028
§ 175 <i>Virkeområde</i>	1034
Innledning	1034
Første ledd	1034
§ 176 <i>Prøving av krav. Omstøtelse</i>	1035
Innledning	1035
Første ledd	1036
Andre ledd	1036
§ 177 <i>Rettsvern og utlegg</i>	1037
Innledning	1037
Første ledd	1037
Andre ledd	1038
§ 178 <i>Tvangsakkord</i>	1039
Innledning	1039
Første ledd	1041
Andre ledd	1042
Tredje ledd	1043
Fjerde ledd	1044
Femte ledd	1045
Sjette ledd	1046
Syvende ledd	1047

FJERDE DEL

AVSLUTTENDE BESTEMMELSER	1049
Innledning	1049

KAPITTEL 18

Ikraftttredelsesregler og overgangsregler. Endringer i andre lover	1051
Innledning	1051
§ 179 <i>Ikraftttredelse</i>	1051
Innledning	1051
Første ledd	1052
Andre ledd	1052
§ 180 <i>Overgangsregler</i>	1053
Innledning	1054
Første ledd	1057
Andre ledd	1057
Tredje ledd	1058
Fjerde ledd	1058
Femte ledd	1059
Sjette ledd	1060
Syvende ledd	1061
Åttende ledd	1061
§ 181 <i>Endringer i andre lover</i>	1062

Innhold

Litteratur	1063
Lovforarbeider mv.	1070
Lovspeil	1072
Arveloven til 1972-loven/skifteloven	1072
1972-loven til arveloven	1078
Skifteloven til arveloven	1081
Lovregister	1086
Domsregister	1093
Stikkord	1099

Innledning

NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning

Ved kongelig resolusjon 9. september 2005 ble det oppnevnt et utvalg for å revidere lov 21. februar 1930 om skifte (heretter skifteloven eller sl.). Dette utvalget – Skiftelovutvalget – ble ledet av professor dr. juris Peter Lødrup, og hadde ellers følgende sammensetning: Førsteamanuensis (senere professor) dr. juris Torstein Frantzen, Universitetet i Bergen, advokat Annette Janicke Musæus, advokatfirmaet Hjort, seksjonssjef Børge Bloch Trondvold, Trondheim tingrett, og avdelingsleder og dommer Tove Merete Voldbæk, Oslo byfogdembete. Som sekretær for utvalget fungerte rådgiver (senere fungerende lovrådgiver) Kjetil Mujezinović Larsen, Justisdepartementet, som i august 2006 gikk over i en stilling som stipendiat ved Universitetet i Oslo (nå professor).

I tillegg til å revidere skifteloven skulle Skiftelovutvalget også foreta en etterkontroll av lov 23. mars 1961 nr. 1 om forsvunne personer m.v. Videre skulle utvalget vurdere endringer på nærmere angitte punkter i lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. (heretter omtalt som 1972-loven). Mandatet er gjengitt i NOU 2007: 16 s. 37–40 og i Prop. 107 L (2017–2018) s. 18–20. Skiftelovutvalget fikk ved brev 12. januar 2007 et tilleggsmandat, hvor utvalget ble bedt om å utrede og foreslå mulige endringer i 1972-loven § 73 om bortfall av arverett hvor arvingen har drept arvelateren, og i forsikringsavtaleloven § 15-9 om tilfeller hvor den som har rett til forsikringssummen, har fremkalt forsikringstilfellet. Videre skulle Skiftelovutvalget vurdere om det burde innføres regler om tidsfrist for skifte av landbrukseiendommer som eies av dødsbo, og plikt til å oppnevne fullmektig for slike dødsbo.

Skiftelovutvalget skulle fremme forslag til en fullstendig regulering av de spørsmålene som var regulert i skifteloven. Målsettingen var å «bevare og videreutvikle en fleksibel behandlingsmåte» for skiftesaker. Skiftelovutvalget skulle også ta stilling til om det burde beholdes en egen lov om skifte, eller om reglene kunne inntas i annen lovgivning – for eksempel om de prosessuelle reglene burde inntas i tvisteloven og de materielle reglene overflyttes til arveloven. Videre skulle Skiftelovutvalget ta stilling til om skifteprosessen burde utvides til å gjelde i flere typer av tvister enn tvister om skifte av felleseie og dødsboskifte. Hvorvidt saksbehandlingen i skiftesaker fortsatt skulle være en domstolsoppgave, skulle også vurderes. Skiftelovutvalget ble også bedt om å utforme forslag til interlegale regler på skifteområdet.

Skiftelovutvalget ble også bedt om å vurdere reglene i 1972-loven om tilfeller med ukjent dødsrekkefølge mellom arving og arvelater, innlevering og registrering av testamenter til tingretten, avkortningsreglene og reglene om tilbakekall og endring av gjensidige testamenter.

Skiftelovutvalget la 23. november 2007 frem sin utredning – NOU 2007: 16. I utred-

ningen var det forslag til ny lov om dødsboskifte og ny lov om forsvunne personer, og forslag til enkelte endringer i andre lover, særlig i 1972-loven. NOU 2007: 16 ble sendt på høring fra Justis- og politidepartementet 26. november 2008 med høringsfrist 1. mai 2009.

Av ulike grunner trakk arbeidet med ny lov om dødsboskifte ut i tid i departementet. I arbeidet med ny skiftelovgivning innhentet departementet innspill fra en referansegruppe som besto av dommere, saksbehandlere og advokater med erfaring som bostyrere. Gruppen var samlet i tre heldagsmøter. Den hadde følgende sammensetning: Dommer Hilde Gaarder (Oslo byfogdembete), advokat Terje Aas, advokat Knut Dypvik, saksbehandler Tone Antonsen (Heggen og Frøland tingrett), saksbehandler Annveig Hansen Skar (Sør-Trøndelag tingrett), saksbehandler Jan Havsås (Domstoladministrasjonen), dommer Tove Merete Voldbæk (Oslo byfogdembete), tidligere sorenskriver Sverre Martens (Nord-Troms tingrett) og sorenskriver Rolf Ytrehus (Heggen og Frøland tingrett).

Det første som kom ut av arbeidet, var en ny lov om forsvunne personer. Skiftelovutvalgets forslag om en slik lov ble fulgt opp i Prop. 18 L (2014–2015) og Innst. 183 L (2014–2015). Dette arbeidet ledet til lov 12. mai 2015 nr. 27 om forsvunne personer. Loven er ikke nærmere omtalt her. Se nærmere om loven i Katrine Kjærheim Fredwall, «Ny lov om forsvunne personer», *FAB*, 2015 s. 220–231. Arbeidet med dødsboskifteloven fikk først vind i seilene etter at Arvelovutvalget la frem sin utredning NOU 2014: 1 Ny arvelov og departementet begynte arbeidet med Prop. 107 L (2017–2018) Lov om arv og dødsboskifte (arveloven), se nedenfor.

NOU 2014: 1 Ny arvelov

Ved kongelig resolusjon 15. april 2011 ble det oppnevnt et utvalg for å vurdere lov 3. mars 1972 om arv m.m. (heretter 1972-loven) med sikte på å utforme forslag til en ny arvelov. Dette utvalget – Arvelovutvalget – ble ledet av professor dr. juris (senere lagdommer i Gulating lagmannsrett) Torstein Frantzen, og hadde ellers følgende sammensetning: tidligere høyesterettsdommer og ekspedisjonssjef i Justisdepartementet, Lovavdelingen, Kirsti Coward, førsteamanuensis Peter Hambro, Universitetet i Oslo, lagdommer Marit Forsnes, Frostating lagmannsrett, tingrettsdommer Finn Kløvstad, Drammen tingrett, advokat Trine Buttingsrud Mathiesen, advokatfirmaet Buttingsrud, og førsteamanuensis ph.d. Inge Unneberg, Handelshøyskolen BI. Som sekretær for utvalget fungerte førsteamanuensis (senere professor) John Asland, Universitetet i Oslo.

Mandatet for Arvelovutvalget er gjengitt i NOU 2014: 1 s. 9–11 og i Prop. 107 L (2017–2018) s. 23–25. Utgangspunktet for arbeidet er i mandatet begrunnet i at samfunnet var blitt mindre homogent i tiårene etter at 1972-loven ble forberedt og vedtatt. Økt levealder og velstand, større variasjon i samlivsformer, hyppigere samlivsbrudd og økt innvandring er samfunnsendringer som forrykker den samfunnsstrukturen som arveloven fungerer i. Disse endringene ga derfor også grunnlag for å vurdere om arvelovgivningen burde endres.

Arvelovutvalget ble bedt om å foreta en generell og prinsipiell vurdering av 1972-loven med forslag til en fullstendig regulering av de spørsmålene som var regulert i den. Det ble åpnet for at visse spørsmål kunne reguleres i andre lover. Målet med revi-

sjonen var å «bevare og fornye innholdet i den eksisterende lovgivningen slik at den kan gi en regulering som er gjenkjennelig, men egnet for nye generasjoner».

Av spørsmål som utvalget særlig ble bedt om å vurdere, var forholdet mellom den gjenlevende ektefellen og de øvrige arvingene det mest sentrale. Departementet anså det derimot ikke nødvendig å gjøre noe med samboerarvereglene, som kom inn i 1972-loven i 2008, med mindre det var nødvendig for å sikre en tilpasning til ny arvelov. Uskiftereglene skulle vurderes med tanke på forenkling, og det skulle vurderes om uskifte fortsatt skulle omfatte hele avdødes formue. Pliktbudsreglene skulle vurderes, blant annet med tanke på spørsmålet om de skulle gi bare et verdimessig vern, eller om de fortsatt skulle ha en kvalitativ side. Den beløpsbegrensede pliktdele arven skulle også vurderes. Det skulle vurderes om man kunne forenkle og samordne de ulike reglene om avtaler om arv (avkall, avslag, avkortning), og man skulle vurdere om det var mulig å lage en hensiktsmessig regulering av grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner. Statens arverett skulle tas opp til vurdering, og det skulle foreslås internasjonal-privatretslige regler på arverettens område. I og med at arveloven er en lov som brukes av og angår folk flest, ble det lagt vekt på at loven skulle være brukervennlig, med en god systematikk og et enkelt og klart språk.

Arvelovutvalget la 10. februar 2014 frem sin utredning – NOU 2014: 1 Ny arvelov. I utredningen var det forslag til ny arvelov. Det lå ikke i Arvelovutvalgets mandat å se nærmere på de skifterettslige reglene, men utvalget påpekte at i og med at reglene om arv og reglene om dødsboskifte ville behandles samtidig i departementet, ga dette grunnlag for å vurdere om det skulle gis en felles lov om arv og dødsboskifte.¹

Arvelovutvalget foreslo i store trekk en videreføring av hovedlinjene i 1972-loven. Det ble likevel foreslått enkelte mer omfattende endringer. Ektefellens arverett ble foreslått endret slik at ektefellen ble enearving i konkurranse med arvinger i andre arvegangsklasse, riktignok med en subsidær sekundærarverett for førstavedødes arvinger dersom lengstlevende ikke giftet seg på ny, fikk barn eller opprettet testament som tilgodeså andre. I konkurranse med arvelaterens livsarvinger skulle ektefellens arvebrøk utvides fra en firedel til en halvpart.² Arvelovutvalget foreslo å likestille arveberettigede samboere med ektefeller, og at ikke bare samboere med felles barn skulle omfattes, men også samboere som hadde bodd sammen i mer enn to år.³ Et flertall i Arvelovutvalget foreslo at uskiftereglene skulle videreføres med visse endringer, men at reglene skulle være felles for ektefeller og samboere.⁴

Arvelovutvalget foreslo også at reglene om gresedragningen mellom livs- og dødsdisposisjoner skulle lovfestes.⁵ Formkravene for både ordinære testamenter og nødtestamenter skulle videreføres med enkelte mindre justeringer, men det ble foreslått at det skulle åpnes for notartestamenter hvor tingretten skulle ivareta notarialfunksjonen.⁶ Reglene om ugyldige testamentariske disposisjoner ble foreslått opprettholdt med

1 NOU 2014: 1 s. 12.

2 Se nærmere NOU 2014: 1 s. 33 flg.

3 Se nærmere NOU 2014: 1 s. 42 flg.

4 Se nærmere NOU 2014: 1 s. 69 flg.

5 NOU 2014: 1 s. 90–93.

6 NOU 2014: 1 s. 94 flg.

omtrent det samme innholdet som i 1972-loven.⁷ Det ble heller ikke foreslått større endringer i reglene om tolkning av testamenter.⁸ Derimot ble det foreslått en større endring i reglene om felles testamenter og gjensidige testamenter, som ble foreslått regulert i felles bestemmelser for alle felles testamenter, uavhengig av om de også var gjensidig begunstigende.⁹ Det ble også foreslått betydelige endringer i livsarvingenes pliktdelsarv. Det ble foreslått at brøken skulle reduseres fra to tredeler til en halvpert, og at pliktdelen ikke lenger skulle beregnes av dødsboet, men av den enkelte arvingens legalarvelodd. Det ble også foreslått at den beløpsbegrensede pliktdelen skulle indeksreguleres ved å knytte den opp mot folketrygdens grunnbeløp, og at den skulle utgjøre 40 ganger folketrygdens grunnbeløp til hvert barns linje. Det ble også foreslått at det kvalitative pliktdelsvernet skulle oppheves, og at man ikke lenger skulle kunne båndlegge pliktdelsarv, men ha adgang til på nærmere bestemte vilkår å kunne bestemme over pliktdelsarven i to ledd.¹⁰

Av andre større endringsforslag bør det nevnes at Arvelovutvalget foreslo en mer samordnet regulering av avtaler om arv. Det ble foreslått felles regler om avslag på ventet arv og avkall på falt arv. Det ble foreslått en prinsipielt viktig endring i reglene om avkortning ved at avkortning bare skulle kunne skje dersom det måtte anses avtalt mellom arvelateren og livsarvingen.¹¹ Arvelovutvalget foreslo også at lovvalgsreglene på arverettens område skulle lovfestes.¹²

NOU 2014: 1 ble sendt på høring fra Justis- og beredskapsdepartementet den 31. mars 2014 med høringsfrist 1. september 2014. Sammen med utredningen ble det sendt på høring et høringsnotat med forslag om avvikling av statens arverett til fordel for frivillig virksomhet. De fleste av høringssvarene kom også fra frivillige organisasjoner. Det var forholdsvis begrenset med innspill til NOU 2014: 1. Forslaget om avvikling av statens arverett ble fulgt opp i Prop. 18 L (2014–2015) og Innst. 183 L, som ledet til endringer i 1972-loven §§ 46 og 47 ved endringslov 12. mai 2015 nr. 28.

Prop. 107 L (2017–2018) Lov om arv og dødsboskifte (arveloven)

Høringsprosessen rundt arveloven ga noe begrenset med innspill. Ved nærmere ettertanke er det kanskje ikke så rart. Høringer er til for at organisasjoner, virksomheter, offentlige etater og andre som er berørt av en lovendring, skal gis mulighet til å uttale seg og komme med innspill. Det er ingen organisasjoner som har som formål å jobbe for arvinger eller arvelateres interesser. Det var derfor ikke så overraskende at høringsprosessen ikke ga så mange svar på hva folk flest mente om arverett og arvefordeling. For likevel å kunne få noen innspill fra folket om hvordan arveretten burde være, utarbeidet Justis- og beredskapsdepartementet våren 2014 en spørreundersøkelse.¹³ Undersøkel-

7 NOU 2014: 1 s. 107 flg.

8 NOU 2014: 1 s. 121–123.

9 NOU 2014: 1 s. 124–132.

10 NOU 2014: 1 s. 137–150.

11 NOU 2014: 1 s. 158–169.

12 NOU 2014: 1 s. 175–181.

13 Prop. 107 L (2017–2018) s. 27–29.

sen ble gjort som en Questback-undersøkelse med et spørreskjema som var tilgjengelig på regjeringens hjemmesider på internett, samt på VGs nettside E24. Spørreskjemaet lå ute i fire uker og ble besvart av 1578 respondenter. I og med at spørreskjemaet lå åpent for alle uten noen form for siling for å sikre representativitet, gir undersøkelsen ingen sikre holdepunkter for hvordan ulike synspunkter fordeler seg i befolkningen. Undersøkelsen var likevel såpass omfattende at den med en viss forsiktighet kunne brukes videre i lovarbeidet. Det er særlig på spørsmålene om samboeres arverett, fordelingen mellom gjenlevende ektefelle og slektsarvingene og spørsmålet om livsarvingenes pliktdelsarv at undersøkelsen ga interessante innspill. Innspillene vil omtales i forbindelse med behandlingen av disse temaene senere i boken.

I proposisjonen går departementet inn for at det skal gis en felles lov om arv og dødsboskifte, som vil erstatte både den gamle arveloven (1972-loven) og skiftelovens regler om dødsboskifte. Skiftelovens regler om skifte av felleseie ved samlivsbrudd ble foreslått inntatt i et nytt kapittel 18 i ekteskapsloven. En felles behandling av de materielle arvereglene og saksbehandlingsreglene for booppgjøret ville etter departementets syn gjøre reglene lettere tilgjengelige.¹⁴

Departementet foreslo en inndeling av loven, som også er fulgt opp i den endelige vedtatte loven. Loven er delt inn i fire deler: en første del med innledende bestemmelser, en andre del om retten til arv, en tredje del om skifte av dødsbo og en fjerde del med avsluttende bestemmelser – herunder overgangsregler og endringer i andre lover.

Det var maktpåliggende for departementet at loven skulle være brukervennlig, ha en oversiktlig struktur og fremstå i en språkform som kan forstås også av lesere uten juridisk kompetanse. Av den grunn ble en del av den gamle skifterettslige terminologien forlatt i den nye loven. For eksempel brukes ikke lenger begreper som «legatar», «loddier», «utlodning», «boslodd» og «naturalutlegg».¹⁵

Innholdsmessig er det ikke store endringer fra 1972-loven. I grunntrekkene er loven også forholdsvis lik 1854-loven, slik den ble etter den store revisjonen i 1937.¹⁶ Et sammendrag av forslagene er gitt innledningsvis i proposisjonen.¹⁷ Avgrensningen av slektens arverett og inndelingen i arvegangsklasser er den samme som den har vært siden den siste beskjæringen av slektsarveretten i 1937. Ektefellens arverett er også uendret fra den utformingen den fikk etter at det ble innført minste arv for lengstlevende ektefelle i 1990.¹⁸ De endringene som ble foreslått av Arvelovutvalget i ektefellens arverett, ble ikke fulgt opp. Samboerens arverett er også videreført slik den ble innført i 2008.¹⁹ Uskifteinstituttet ble også videreført med kun mindre endringer, og Arvelovutvalgets forslag om felles uskifteregler for ektefeller og samboere ble ikke fulgt opp. Reglene om samboerens uskifterett er i store trekk videreført slik de ble innført i 2008.²⁰

14 Prop. 107 L (2017–2018) s. 9.

15 Prop. 107 L (2017–2018) s. 10 og s. 36–38.

16 Lov 25. juni 1937 nr. 12.

17 Prop. 107 L (2017–2018) s. 9–17.

18 Lov 22. juni 1990 nr. 40.

19 Lov 19. desember 2008 nr. 112.

20 Lov 19. desember 2008 nr. 112.

Det ble foreslått noen endringer i testamentsreglene. Forslagene fra Arvelovutvalget om å endre pliktdelsreglene ble delvis fulgt opp, men forslaget om å endre pliktdelsbrøken og fremgangsmåten for å beregne pliktdelen ble ikke fulgt opp. Her valgte departementet å opprettholde *status quo*. Departementet syntes også at en beløpsbegrenset pliktdelsarv på 40 ganger folketrygdens grunnbeløp til hvert av arvelaterens barn eller hvert barns linje var for voldsomt, og foreslo at den beløpsbegrensede pliktdelen skulle være 25 ganger folketrygdens grunnbeløp til hvert barns linje.²¹ Departementet fulgte opp Arvelovutvalgets forslag om å forenkle formkravene for testamenter, men gikk ikke inn for at det skulle åpnes for notartestamenter.²² Departementet fulgte også opp Arvelovutvalgets forslag om å gi felles regler for felles testamenter og gjensidige testamenter.²³ Departementet sluttet seg ellers i store trekk til Arvelovutvalgets forslag.

Skifterettsdelen av lovforslaget videreførte i stor grad rettstilstanden under skifteloven, men det ble lagt vekt på en mer tilgjengelig lovstruktur og et enklere lovspråk.²⁴ Skifteoppgavene skulle fortsatt ligge i domstolene, det skulle fortsatt være adgang til å velge mellom privat og offentlig skifte, og privat skifte skulle fortsatt forutsette at arvingene overtok ansvaret for avdødes forpliktelser. Noen nyvinninger som dels var foreslått av Skiftelovutvalget, kom inn i departementets proposisjon. Blant annet ble det foreslått å lovfeste tingrettens veiledningsplikt overfor arvingene, at formuesfullmakt og bankboksfullmakt skulle lovfestes, og at begravelsesbyråene skulle kunne få innsyn i avdødes selvangivelse for å søke om gravferdsstønad.²⁵ Ellers ble det foreslått at lengstlevende ektefelle skulle gis en større åpning for å kunne overta bolig og innbo som var førstavdødes særeie,²⁶ at det skulle gjøres visse endringer i hva som kunne avgjøres etter skifteprosessuelle regler,²⁷ og at det skulle gis særlige regler for testamentariske stiftelser.²⁸

Innst. 252 L (2018–2019) Innstilling fra justiskomiteen om Lov om arv og dødsboskifte (arveloven)

Den 30. april 2019 la Stortingets justiskomite frem Inst. 252 L (2018–2019) Innstilling fra justiskomiteen om Lov om arv og dødsboskifte (arveloven).²⁹ Innstillingen bygger på Prop. 107 L (2017–2018) og på de tidligere utredningene NOU 2014: 1 Ny arvelov og NOU 2007: 16 Ny skiftelovgivning.

Første behandling i Stortinget var 9. mai 2019. Andre behandling var 14. mai 2019. Stortingsbehandlingen endte i lovvedtak 55 (2018–2019).

Det var få endringer i lovutkastet fra justiskomiteen sammenlignet med departe-

21 Prop. 107 L (2017–2018) s. 92–94.

22 Prop. 107 L (2017–2018) s. 122–123.

23 Prop. 107 L (2017–2018) s. 146–147.

24 Prop. 107 L (2017–2018) s. 14.

25 Prop. 107 L (2017–2018) s. 14.

26 Prop. 107 L (2017–2018) s. 16 og s. 230–231.

27 Prop. 107 L (2017–2018) s. 232–249.

28 Prop. 107 L (2017–2018) s. 273–275.

29 Innstillingen er omtalt av John Asland i *Nytt i privatretten* nr. 2/2019 s. 4–6.

mentets proposisjon. De delene av loven som ikke endres eller foreslås endret fra proposisjonen, vil ikke omtales. Redegjørelsen nedenfor behandler kun kort de punktene hvor det ble endringer, og punktene hvor komiteen eller deler av komiteen kom med endringsforslag.

Når det gjelder livsarvingenes pliktdel, forkastet departementet i proposisjonen Arvelovutvalgets forslag om å redusere pliktdelsbrøken fra 2/3 til 1/2 og forslaget om at pliktdelen skulle beregnes av arveloddene og ikke av det totale dødsboet. Forslaget om å forhøye den beløpsbegrensede pliktdelen (den såkalte *lex Michelsen*) fra 1 million kroner til 40 ganger folketrygdens grunnbeløp (G) ble heller ikke fulgt opp. Forslaget om å knytte beløpsbegrensningen opp mot folketrygdens grunnbeløp ble videreført, men departementet syntes 40 G var et for voldsomt sprang, og nøyde seg med 25 G. Etter flere innspill fra privatpersoner i stortingsbehandlingen foreslo et flertall i komiteén, medlemmene fra Høyre, Frp, Sp og SV, å senke beløpsbegrensningen ned til 15 G, som med dagens grunnbeløp er i overkant av 1,5 millioner kroner. Forslaget om 15 G vant frem i voteringene i Stortinget.

Arvelovutvalgets forslag om arverettslig likestilling av ektefeller og samboere ble ikke fulgt opp av departementet i proposisjonen. Et mindretall i Stortinget (Ap og SV) mente at det burde utredes muligheter til å inngå en samboerkontrakt som likestiller ektefeller og samboere. Forslaget lød slik:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide et forslag til hvordan samboeres rettigheter kan likestilles med ektefellers rettigheter fullt ut i arveloven gjennom at samboere som ønsker det kan inngå en særskilt samboeravtale som attesteres av offentlig myndighet.»³⁰

Forslaget fra Ap og SV ble nedstemt i voteringen 9. mai.

Senterpartiet ønsket en ordning som lignet det Arvelovutvalget foreslo. Dette forslaget ble også nedstemt i voteringen 9. mai.

Det store temaet i stortingsdebatten var forslaget om å innføre digital signatur av testamenter. Digital signatur kom opp som tema i stortingsbehandlingen etter innspill fra Finans Norge. Komiteens flertall, representantene fra Ap, Sp og SV, foreslo at Stortinget skulle be «regjeringen fremme forslag som sikrer muligheten for digital signering av testament i arveloven».³¹ Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet var også positive til at testamenter skulle kunne signeres digitalt, men mente at dette var noe som måtte utredes videre i departementet. Disse komitémedlemmene foreslo derfor en hjemmel for departementet til å fastsette nærmere regler for digital signatur i forskrift. I voteringen den 9. mai ble forslaget fra justiskomiteens flertall om at regjeringen skulle fremme forslag som sikrer muligheten for digital signatur av testament i arveloven, nedstemt. Høyre og Frps forslag om at det skulle gis en forskriftshjemmel i § 43 siste ledd om digital opprettelse av testamenter, vant frem. Se nærmere om digital signatur i merknadene til al. § 42 femte ledd.

Det tredje temaet som det var en viss diskusjon rundt i justiskomiteen, var spørsmå-

30 Innst. 252 L (2018–2019) s. 26.

31 Innst. 252 L (2018–2019) s. 32.

let om arvingenes innsyn i avdødes transaksjonshistorikk på ulike bankkonti. Justiskomiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Frp og Sp, mente at arvingene som skulle skifte et dødsbo, kunne ha et behov for innsyn i transaksjonshistorikken til avdødes bankkonti i tiden før dødsfallet. Flertallet mente at en grense på tre måneder burde være tilstrekkelig for at en arving med formuesfullmakt kunne få oversikt over hvorvidt ulike løpende utgifter og krav er oppgjort eller ikke, men at det unntaksvis kunne være behov for innsyn i eldre transaksjonshistorikk.

Medlemmene fra Ap og SV viste til at personvern hensyn tilsa at en kodifisering av innsynsrett i avdødes konti bakover i tid ikke burde vedtas. De fremmet forslag om at Stortinget skulle be regjeringen fremme forslag som sørget for at det bare etter særlige vilkår gis innsyn for arving i arvelaters transaksjonsdata i mer enn tre måneder tilbake i tid. Ap og SVs forslag ble nedstemt i voteringen 9. mai. Senterpartiets komitémedlemmer foreslo at domstolene skulle få rollen med å vurdere om det forelå særlige grunner eller ekstraordinære omstendigheter for innsyn i eldre transaksjonshistorikk, da bankens ansatte ikke er egnet for å gjøre slike vurderinger. Også Sp's forslag ble nedstemt i voteringen 9. mai.

Flertallets forslag vant frem. Se nærmere i merknadene til al. § 92.

Et siste tema som fikk noe oppmerksomhet i stortingsbehandlingen, var landbruks-eiendommer som inngår i dødsbo. Justiskomiteens flertall fra Ap, Sp og SV viste til høringsinnspill under høringen i Stortinget fra Norges Skogeierforbund og Norges Bondelag som skulle forhindre at dødsbo, som slipper bo- og driveplikt, kunne tviholde på gårdsbruk, og foreslo at det skulle utredes regler for å unngå dette. Dette forslaget ble nedstemt i voteringen 9. mai, men spørsmålene rundt behandlingen av landbruks-eiendommer som inngår i dødsbo ble behandlet videre etter lovvedtaket i Stortinget. Se Høringsnotat fra Landbruks- og matdepartementet, 30. mars 2020, Prop. 21 L (2020–2021) og merknadene til al. § 90 femte ledd og § 99 a nedenfor.

Første del

Innledende bestemmelser

Innledning

I lovens første del er det inntatt noen innledende bestemmelser. I tråd med dagens lovgivningstradisjon er det inntatt en bestemmelse om hva loven gjelder. Denne bestemmelsen er gitt i al. § 1. Det er gitt enkelte legaldefinisjoner i al. § 2. Listen er ikke uttømmende, se oversikten under merknadene til al. § 2 nedenfor. I al. § 3 er det gitt et kart – riktignok lite detaljert – over i hvilke deler av loven de ulike arve- og skifterettslige spørsmålene er regulert.

Kapittel 1

Lovens virkeområde, definisjoner mv.

§ 1 Hva loven gjelder

Loven gjelder fordelingen av arv etter loven eller testament, ektefellers og samboeres rett til å sitte i uskifte og avtaler om arv (lovens andre del).

Loven gjelder også dødsfallsbehandling og skifte av dødsbo, herunder deling av ektefellenes eiendeler etter den ene ektefellenes død og skifte av uskiftebo (lovens tredje del).

Forarbeider: Prop. 107 L (2017–2018) s. 281; NOU 2007: 16 s. 216–217.

Bestemmelsen erstatter: Bestemmelsen er ny med arveloven.

Teori: Peter Hambro, *Arveloven*, Oslo 2020 s. 19.

Innledning

Arveloven § 1 avgrensar arvelovens virkeområde og skal primært vise at loven er sammensatt av to hoveddeler, reglene om arvens fordeling (fra 1972-loven til den nye lovens andre del) og reglene om skifte av dødsbo (fra skifteloven til den nye lovens tredje del). Den samme todelingen fremgår av overskriften til § 3: «Hvordan arv fordeles. Skifte».

Bestemmelsen ble inntatt i lovforslaget i Prop. 107 L (2017–2018). Det var ingen tilsvarende lovbestemmelse verken i 1972-loven eller i skifteloven. Heller ikke Arvelovutvalget foreslo noen slik bestemmelse i NOU 2014: 1. Men Skiftelovutvalget foreslo både en formålsbestemmelse og en bestemmelse om lovens virkeområde i NOU 2007: 16.

Bestemmelsen har primært et pedagogisk formål. I Prop. 107 (2017–2018) s. 281 er bakgrunnen for bestemmelsen angitt slik:

«Lovens bestemmelser står på egne ben, og det er strengt tatt ikke behov for en slik saklig avgrensning av hvilke saker eller tilfeller loven gjelder for. Departementet antar imidlertid at det kan være hensiktsmessig med en paragraf innledningsvis som angir hva loven handler om, og som gir en oversikt over de to hoveddelene i loven (andre del om arv og tredje del om dødsboskifte). Behovet for en slik innledende bestemmelse har særlig bakgrunn i forslaget om at den nye arveloven også omfatter reglene om dødsboskifte.»

Inndelingen i arveregler og skifteregler bygger på at alle skifteoppgjør (dødsbo, konkurs, felleseieskifte) dreier seg om deling av verdier og fordeling av gjenstander. Ved arveoppgjør dreier arvereglene seg også om utpeking av arvinger, mens ved felleseie-

skifter er det ingen tvil om hvilke personer som er part i skifteoppgjøret. Ved felleseieskifte fremgår systematikken med henholdsvis deling av verdier og rett til gjenstander av kapitlene 12 og 13 i ekteskapsloven.

Reglene om uskifte er en blanding av arveregler og felleseieskifteregler. Litt forenklet kan det sies at retten til uskifte startet som en fortsettelse av formuesordningen felles-eie: Den ene ektefellens død medførte at den gjenlevendes rådighet ble utvidet til også å omfatte avdødes rådighetsdel, samtidig som førstavdødes arvinger overtok retten til førstavdødes andel av verdiene i felleseiet/uskifteboet.

I dag er det mer naturlig å betrakte rett til uskifte som en arverett, som gir gjenlevende en begrenset eiendomsrett.

Lovteksten i § 1 er litt upresis når det gjelder skifte av uskiftebo. Den verdimessige delingen av uskifteboet mellom ektefellene reguleres av § 29. Dette gjelder enten delingen skjer i eller etter lengstlevendes levetid, og uavhengig av om delingen styres av loven, ektepakt eller avtale. Lovteksten gir imidlertid mening dersom gjenlevendes rett til uskifte betraktes som en arverettighet, slik at delingen av uskifteboets verdier mellom ektefellene er et arveoppgjør som reguleres av lovens andre del. Det gjenstandsmessige oppgjøret ved skifte av uskiftebo reguleres av lovens tredje del, kapittel 15 avsnitt III, sammen med øvrige regler om arvingenes rett til å overta eiendeler på skiftet, verdsettelse og oppgjør.

Første ledd

Første ledd gir en oppsummering av hva lovens andre del om arv handler om. Lovens andre del svarer i store trekk til det som ble regulert i 1972-loven. Første ledd angir de to grunnlagene for arv: lov og testament. En bestemmelse om grunnlagene for arv var også foreslått inntatt i loven av Arvelovutvalget, se NOU 2014: 1 s. 183. Videre angis det at loven regulerer ektefeller og samboeres rett til å sitte i uskiftet bo. Frem til 1972-loven var uskifte regulert i egne lover, henholdsvis uskifteloven av 1851 og uskifteloven av 1927. I første ledd fremgår det at loven også regulerer avtaler om arv.

Andre ledd

Andre ledd gir en oppsummering av hva lovens tredje del handler om. Lovens tredje del svarer i store trekk til det som ble regulert i skifteloven. Andre ledd bygger på § 1-2 i Skiftelovutvalgets lovforslag, se NOU 2007: 16 s. 216–217. Bestemmelsen er utformet etter mønster av § 1 i den danske dødsboskifteloven, som Skiftelovutvalget mener «gir en god angivelse av det saksområdet som dekkes av loven» (s. 216).

Felleseieskifte er ikke regulert

Skiftelovutvalget peker på at virkeområdet innebærer «en klar og bevisst realitetsendring i forhold til gjeldende lov, ved at loven foreslås ikke å skulle omfatte felles-eieskifte etter separasjon og skilsmisse» (s. 216). De prosessuelle reglene om felles-eieskifte foreslo Skiftelovutvalget overført til ekteskapsloven (NOU 2007: 16 s. 59). Overflyttingen av de prosessuelle reglene om felleseieskifte til ekteskapsloven er fulgt opp i Prop. 107 L (2017–2018). De er nå inntatt i et nytt kapittel 18 i ekteskapsloven.

Rent dødsboskifte

For det første omfatter loven de rene dødsboskiftene. Det er skifter hvor avdøde ikke etterlater seg ektefelle eller arveberettiget samboer, og hvor skiftet gjennomføres umiddelbart etter at arvelateren er død. Loven gjelder både perioden før det blir avklart

hvilken skifteform som skal benyttes, og i perioden hvor selve skiftebehandlingen pågår. Vanligvis innebærer et skifte at det skal fordeles verdier, men loven gjelder også hvor dødsboet er insolvent. For de insolvente dødsboene er det gitt særlige regler i kapittel 17, avsnitt VI (§§ 175 til 178), men som det fremgår av NOU 2007: 16 s. 117, må loven også ellers «anvendes med det for øye at alle bestemmelser ikke nødvendigvis passer like godt der det ikke finnes særlige verdier å fordele».

For det andre omfatter loven sammensatte skifter. Det kalles sammensatt skifte når avdøde etterlater seg en ektefelle, slik at det først må skje en deling av ektefellens formuer og deretter et skifte av avdødes dødsbo, se al. § 109 første ledd. Arven etter en gift arvelater er ikke arvelaterens formue på dødsdagen, men den avdøde ektefellens andel etter gjennomført skifte med lengstlevende ektefelle. Dette utgjør avdødes andel av felleseiet med tillegg av avdødes eventuelle særeiemidler.

*Sammensatt
skifte*

At skiftet er sammensatt, innebærer altså at det både er et felleseieskifte og et dødsboskifte. Felleseiet omfatter også såkalt «skilsmissesæreie» eller «særeie i live, felleseie ved død», jf. ekteskapsloven § 42 tredje ledd. For de sammensatte skiftene er det særlige regler i kapittel 15, avsnitt IV. Lovgiver mener at det er hensiktsmessig at hele skifteoppgjøret følger samme lov, selv om et skifte av felleseiet også i et sammensatt skifte vil skje etter reglene i ekteskapsloven. Med den nye loven vil både reglene om ektefellens arvandel og ektefellens rett til å overta eiendeler (naturalutleggsreglene) være å finne i samme lov. De rent familieformuerettslige reglene om delingen av felleseiet er fortsatt bare regulert i ekteskapsloven.

For det tredje omfatter loven reglene om skifte av et uskiftebo. Uansett om et slikt bo skiftes mens lengstlevende ektefelle eller samboer fortsatt lever eller etter hans eller hennes død, skal det skje et skifte av boet til førstavdøde. Skifteoppgjøret av uskifteboet reguleres, som i dag, i arveloven. Men også ved et skifte av et uskiftet bo, særlig et livstidsskifte av uskifteboet, vil supplerende regler om felleseieskifte etter omstendighetene måtte trekkes inn.

*Skifte av
uskiftebo*

§ 2 Definisjoner

Med arving menes den som etter loven eller etter testament har rett til arv etter arvelateren.

Med livsarving menes arvelaterens barn og barnets eller barnas etterkommere.

Med samboer menes en person over 18 år som bor sammen med en annen person over 18 år i et ekteskapsliknende parforhold. Personene regnes som samboere selv om de bor fra hverandre for en tid på grunn av utdanning, arbeid, sykdom, institusjonsopphold eller liknende. To personer som ikke kan inngå ekteskap etter ekteskapsloven § 3, regnes ikke som samboere. Personene regnes heller ikke som samboere hvis en av dem er gift eller samboer med en annen.

Forarbeider: Prop. 107 L (2017–2018) s. 281; NOU 2007: 16 s. 216–217; Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 16–22 og s. 45–46.

Bestemmelsen erstatter: Skifteloven § 124 andre ledd, 1972-loven §§ 1 første ledd og 28 a.

Teori: Peter Hambro, *Arveloven*, Oslo 2020 s. 19–21; Peter Lødrup og John Asland, *Arverett*, 7. utg., Oslo 2018 s. 81–83; John Asland mfl., *Nordisk samboerrett*, Oslo 2014 s. 180–187; Torstein

Frantzen, «Rett til arv og uskifte for samboere», *LoR*, 2009 s. 387–405; Thomas Eeg, «Samboeres arve- og uskifterettslige stilling», *FAB*, 2010 s. 25–60.

Innledning

Arveloven § 2 gir legaldefinisjoner av tre sentrale begreper i loven. Første ledd definerer arving. Andre ledd definerer livsarving. Tredje ledd gir en legaldefinisjon av samboer.

I Arvelovutvalgets lovforslag i NOU 2014: 1 er det ikke foreslått noen egen paragraf med legaldefinisjoner. Arvelovutvalget fulgte 1972-lovens modell, hvor legaldefinisjonene kommer der de tematisk hører hjemme i loven. Bestemmelsen i § 2 gir ingen uttømmende liste over legaldefinisjoner. Det er bare noen av de mest sentrale begrepene i loven som er forklart i § 2. Det er fortsatt slik at mange legaldefinisjoner er gitt i tilknytning til den delen av loven hvor begrepet forekommer. For eksempel er «særskilt livsarving» legaldefinert i § 15.

En viktig nyskapning i arveloven er at grensen mellom livs- og dødsdisposisjoner trekkes opp gjennom en legaldefinisjon av dødsdisposisjon i al. § 40 andre ledd andre punktum. Legaldefinisjonen trekker samtidig opp anvendelsesområdet for lovens regler om testamentsarverett, se nærmere i redegjørelsen under kapittel 7 om testamentsarverett.

Begrepene «felles testament» og «gjensidig testament» er definert i § 60, og i § 66 defineres arvefall og vilkårene for å ta arv. I § 73 avklares det hva som menes med fremtidig arv, og i § 98 avklares det hva som menes med dødsbo og skifte av dødsbo.

Første ledd

Arving Første ledd definerer begrepet «arving». Definisjonen svarer til begrepet «arving» slik det brukes i 1972-loven. Man omtales som «arving» uansett om grunnlaget for arv er lov eller testament. Det spiller heller ikke noen rolle om man skal ha en brøkdel av boet, en sum eller en bestemt gjenstand. Skiftelovens terminologi, hvor det sondres mellom «loddeier», «arving» og «legatar», jf. sl. § 124, er ikke videreført. Se nærmere om begrunnelsen i Prop. 107 L (2017–2018) punkt 4.3 og foran i omtalen av proposisjonen. Skiftelovutvalget foreslo definisjoner som videreførte terminologien i skifteloven, jf. § 1-6 i lovforslaget (NOU 2007: 16 s. 11). Skiftelovutvalgets forslag ble ikke fulgt opp i departementets lovforslag. Frivillige organisasjoner eller andre som mottar hele eller deler av nettoformuen etter avdøde i medhold av al. § 76, anses ikke som arvinger. I disse tilfellene har ikke avdøde verken legalarvinger eller testamentsarvinger. De som tilgodeses ved fordelingen av avdødes formue, er ikke i loven gitt noe bestemt navn. Frem til 2015 var staten arving i slike tilfeller. Det er fortsatt staten som i medhold av al. § 77 forestår skiftet i slike tilfeller. Se nærmere i merknadene til §§ 76 og 77.

Arvelater Det gis ingen legaldefinisjon av «arvelater» eller «arvelateren», men loven bruker gjennomgående «arvelateren» om den som er død, og som det skal fordeles arv etter (NOU 2014: 1 s. 183).

Andre ledd

Livsarving Andre ledd definerer «livsarving». Departementet mente at det var hensiktsmessig at «et så sentralt begrep legaldefineres innledningsvis i loven», jf. Prop. 107 L (2017–2018) s. 281. I 1972-loven defineres begrepet mer indirekte i en parentes i bestemmelsen om

arv i første arvegangsklasse, se § 1. Arvelovutvalget fulgte også denne modellen, se § 2 første ledd i Arvelovutvalgets lovforslag (NOU 2014: 1 s. 220). I dagens lov går det tydeligere frem enn i 1972-loven at livsarvinger er hele linjen av etterkommere (barnebarn, oldebarn osv.). I 1972-loven fremgikk dette mer indirekte.

Tredje ledd

Tredje ledd definerer «samboer». Definisjonen svarer innholdsmessig til definisjonen i 1972-loven § 28 a, som ble tilføyd ved lov 19. desember 2008 nr. 112, jf. Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 16–22 og s. 45–46. Systematisk er definisjonen i al. § 2 tredje ledd likevel annerledes oppbygget enn legaldefinisjonen i 1972-loven § 28 a. Dagens lov definerer «samboer». 1972-loven definerte «sambuarskap» i bestemmelsens første ledd, med presiseringer i andre ledd. Definisjonen av «sambuar» var avledet av definisjonen av «sambuarskap», og kom i bestemmelsens tredje ledd: «Ein sambuar er etter denne lova kvar ein som lever i sambuarskap etter første, jf. andre ledd.»

Samboer

Arveloven § 12 om samboeres rett til arv etter loven og § 32 om samboeres rett til uskifte gjelder bare samboere med felles barn (se nærmere om barnekriteriet i merkningene til al. § 12). Definisjonen av samboere i andre ledd gjelder også her, men tilleggsvilkår må være oppfylt for å gi rett til arv og uskifte. I Arvelovutvalgets lovforslag var definisjonen av samboere integrert i bestemmelsen om samboeres arverett, se § 9 i NOU 2014: 1 s. 221. Med unntak for kravet om felles barn eller samboerskap i fem år svarer departementets lovforslag også til Arvelovutvalgets definisjon.

Tilleggskrav for arv og uskifte

Kjernen i samboerdefinisjonen er uttrykt i al. § 2 tredje ledd første punktum: «Med samboer menes en person over 18 år som bor sammen med en annen person over 18 år i et ekteskapsliknende parforhold.»

For å anses som samboer i arvelovens forstand må man være over 18 år.³² Alderskriteriet henger sammen med den ekteskapelige lavalderen, som også er 18 år. Tidligere kunne man søke fylkesmannen (statsforvalteren) om dispensasjon fra den ekteskapelige lavalderen, men ved lov 15. juni 2018 nr. 31 ble 18-årsgrensen absolutt. Det er imidlertid ikke noe forbud mot å flytte sammen med noen før man fyller 18 år. Den seksuelle lavalderen er dessuten 16 år, jf. straffeloven § 304. Lovgiveren har likevel ment at det er naturlig med en 18-årsgrense for samboerskap som skal kunne utløse rettsvirkninger etter arveloven.

Over 18 år

Frem til man er 18 år, er man fortsatt underlagt foreldrenes foreldremyndighet, selv om barneloven bygger på at barnet gradvis skal få større selvvråderett frem til det er 18 år, jf. barneloven § 33. Før myndighetsalderen vil dessuten båndene til barndomshjemmet og foreldrene – som vanligvis også er ens verger – fortsatt være sterke.³³ I tillegg bør det nevnes at retten til å gjøre gjeldende naturalutleggskrav etter husstandsfellesskapsloven også fordrer at man har fylt 18 år. Det er en fordel at det er det samme alderskravet i de rent arverettslige reglene som i de skifterettslige reglene om rett til bolig og innbo. Et

32 Det kan her nevnes at den svenske sambolagen ikke oppstiller noe alderskriterium. Det gjør heller ikke samboerdefinisjonen i den finske lag 26/2011 om oppløsning av sambors gemensamma hushåll 1. kap. 3 §.

33 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 46.

annet viktig poeng med alderskriteriet er at samboerarveretten er deklarasjonsrett. Samboerne kan frata hverandre arveretten gjennom testament, jf. al. § 12 andre ledd og § 33 for uskifteretten. For at samboerne skal kunne velge bort legalarveretten eller uskifteretten, må de ha testasjonsevne. Testasjonsalderen i Norge er fortsatt 18 år, jf. al. § 41.

To personer

For å kvalifisere som samboer etter samboerdefinisjonen i al. § 3 tredje ledd må man bo sammen med en annen person over 18 år i et ekteskapslignende forhold. På samme måte som et ekteskap etter norsk rett bare kan ha to parter, vil et samboerskap etter al. § 2 tredje ledd ikke kunne bestå av flere enn to parter. Dette var klarere angitt i 1972-loven § 28 a, som uttrykkelig sa at det måtte være «to personar». At samboerskapet kun kan omfatte to personer, skiller det fra husstandsfellesskapet etter husstandsfellesskapsloven, som også omfatter større bofellesskap. Man kan imidlertid forestille seg samboerskap innenfor et større bofellesskap,³⁴ for eksempel i en generasjonsbolig hvor det er samboerpar både i den eldre og den yngre generasjonen, eller innenfor et studentkollektiv hvor to av husstandsfellene utgjør et par.

Bor sammen

Det mest åpenbare vilkåret i definisjonen er at partene «bor sammen». Det er jo særlig bofellesskapet som kjennetegner samboerskapet som sosialt fenomen. Såkalte særboere faller i utgangspunktet utenfor loven, men det kan kanskje stille seg annerledes hvis de flytter mellom hverandres leiligheter – «en uke hos meg og en uke hos deg». Rettsteknisk er det etter mitt syn enklest å forholde seg til en regel om at partene må bo sammen på ett sted – ikke flytte mellom hverandres boliger – for at samboerarveretten skal inntre. Beskyttelsesbehovene er også mindre for par som holder seg med to boliger, enn for par som bor sammen permanent på ett bosted. 1972-loven § 28 a brukte formuleringen «lever saman». Det er en formulering som nok tydeligere får frem at et samboerskap er noe kvalitativt mer og annerledes enn et rent bofellesskap. Men overgangen fra «lever saman» til «bor sammen» er nok likevel ikke ment som noen realitetsendring. Også i dagens lov skal samboerne bo sammen i et «ekteskapsliknende parforhold». Det fanger opp samlivsaspektet av relasjonen.

Ikke krav om felles folkeregisteradresse

Det er ikke et krav at partene skal ha felles folkeregisteradresse, men en slik registrering kan være et viktig bevismiddel både for samboerskapets eksistens og for når det ble etablert.³⁵ Et krav om felles folkeregisteradresse har man heller ikke ønsket å innføre i svensk rett.³⁶ Felles folkeregisteradresse som vilkår for å anses som særboere ville vært rettsteknisk enkelt å håndtere, men hensynene mot veier tyngre. For det første er det ikke alle som plikter å melde adresseendring selv om de flytter sammen. Studenter har for eksempel rett til å beholde folkeregisteradresse hos foreldrene.³⁷ For det andre er ikke tap av samboerarverett en adekvat sanksjon mot overtredelse av plikten til adresseendring.³⁸ For det tredje er det ofte slik at de som har størst behov for beskyttelse, av ulike grunner ikke registrerer seg i offentlige registre. I noen tilfeller er det nok de

34 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 45–46.

35 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 46.

36 SOU 1999: 104 s. 184.

37 Forskrift 14. juli 2017 nr. 1201 til folkeregisterloven (folkeregisterforskriften) § 5-1-4 bokstav c.

38 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 21.

samme personlighetstrekkene som ligger bak at partene ikke har meldt flytting, som at de ikke har formalisert samlivet gjennom ekteskap.

En svensk høyesterettsdom, NJA 1994 s. 256, kan illustrere et grensetilfelle for hva som kan anses å være et samliv – også om saksforholdet hadde vært knyttet til de norske samboerreglene.

Saken dreide seg om retten til å få utbetalt et forsikringsbeløp under en gruppelivsforsikring. Avdøde hadde tegnet gruppelivsforsikring med en standardbegunstigelse primært til fordel for ektefelle eller samboer, sekundært til fordel for andre arvinger. Han etterlot seg tre barn, to fra et tidligere ekteskap, og ett med en kvinne som hevdet å være samboer, og derved berettiget til forsikringen. Avdøde og kvinnen hadde hatt et fast forhold i fem års tid. Mannen hadde en egen leilighet, som han hadde flyttet til etter skilsmissen fra de eldste barnas mor. Leiligheten var hans folkerregisteradresse og postadresse. Han hadde de fleste av eiendelene sine i leiligheten. Ifølge kvinnen hadde de bodd sammen i hennes enebolig. Hun forklarte at han bare overnattet i leiligheten når han var der for å hente post eller for å treffe sønnen fra det første ekteskapet. Ifølge kvinnen var bakgrunnen for at han beholdt leiligheten, at sønnen skulle overta den. Det eneste paret eide sammen, var en campingvogn. Mannen hadde betalt utgiftene for sin leilighet, mens kvinnen sto for kostnadene til eneboligen. Ellers delte de alle utgifter, men de hadde ingen felles konto. Overfor det offentlige oppga paret å være enslige. Mannen hadde eksempelvis krevd fradrag i selvangivelsen for arbeidsreiser fra leiligheten og for underholdsbidrag til det felles barnet. Kvinnen hadde fått bidragsforskudd og bobidrag som enslig forsørger.

Det var dissens i Högsta domstolen. Flertallet anså forholdet mellom partene som ekteskapslignende, særlig med hensyn til at paret hadde et felles barn. Det avgjørende spørsmålet var om de bodde sammen. Under henvisning til bevisbedømmelsen i hovrätten og at det ikke var grunn til å betvile kvinnens opplysninger om deling av husholdningsutgiftene, anså flertallet at mannen hadde sitt vanlige bosted hos kvinnen. Derfor ble de ansett som samboere i relasjon til sambolagen og forsikringsvilkårene. Mindretallet, to dommere, tok utgangspunkt i at paret konsekvent hadde opptrådt som enslige overfor myndighetene. Da måtte de ha en tung bevisbyrde for å nå frem med at de likevel var samboere.

For at et bofellesskap skal klassifiseres som et samboerskap i arvelovens forstand, må partene bo sammen i et «ekteskapslikende parforhold». De andre vilkårene i definisjonen kan ses som presiseringer av dette vilkåret. Presiseringene i andre, tredje og fjerde punktum kan også ses som utslag av dette kriteriet. Det er likevel uklart om vilkåret «ekteskapsliknende parforhold» krever mer av forholdet enn det som kan utledes av de andre vilkårene. I forarbeidene fremheves det at partene må ha felles husholdning, og at forholdet tar sikte på en viss stabilitet. Det er imidlertid ikke et vilkår at partene skal ha felles økonomi, eller at det skal være et seksuelt forhold mellom dem.

*Ekteskaps-
lignende
parforhold*

«I praksis vil et ekteskapslignende forhold gjerne innebære at partene har (eller iallfall har hatt) et seksuelt forhold til hverandre, men vurderingen av om lovens krav til 'ekteskapslignende forhold' er oppfylt, bør skje uten å gå inn på partenes seksuelle forhold.»³⁹

39 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 46. Slik også SOU 1999: 104 s. 186 om det svenske samboerbegrepet.

Vilkåret om at det skal være et ekteskapslignende forhold, vil imidlertid utelukke at to studenter av samme eller ulikt kjønn som bor sammen uten å være et par, kan påberope seg arverettslig samboerstatus. Bevisføring rundt det «lille ekstra» som gjør at man klassifiserer noen som å ha et «ekteskapsliknende parforhold», kan være vanskelig. Man kan neppe kreve at de skal være lykkelige. Det er neppe grunnlag for å oppstille mer ideelle krav til samlivet blant samboere enn blant ektefeller.

At man har samme bolig, betyr ikke nødvendigvis at man er samboere i lovens forstand. En dom fra Hålogaland lagmannsrett (LH-2008-172266), som riktignok ikke relaterer seg til legalarvereglene for samboere, kan illustrere dette:

I denne saken hadde mannen i et samboerforhold opprettet et testament som tilgodeså samboeren. Forutsetningen for at testasjonen skulle stå ved lag, var at samboerskapet fortsatt besto ved dødsfallet. Testator hadde store alkoholproblemer. I forbindelse med en innleggelse til avrusning ga hans samboer uttrykk for at hun ville bryte forholdet hvis han tok til flasken igjen. Da mannen senere «sprakk», ble partene enige om at han skulle flytte ned i sokkeletasjen i parets felles bolig, mens kvinnen skulle bli boende i resten av huset. Partene fordelte lånekostnadene til boliglånet mellom seg. Etter mannens død ble det tvist om kvinnen hadde arverett som samboer. Lagmannsretten kom til at partene ikke lenger var samboere – selv om de bodde under samme tak. Hvis forholdet skulle blitt vurdert etter arvelovens samboerregler, kunne man kanskje avskåret rettigheter med at forholdet ikke (lenger) var «ekteskapsliknende».

Kriteriene er objektive

De fleste av kriteriene i samboerdefinisjonen bygger på objektivt lett konstaterbare faktum. Kriteriet «ekteskapsliknende» er vagere i konturene og vil også omfatte subjektive elementer. Partenes oppfatning av sitt forhold kan nok i tvilstilfeller være utslagsgivende. Men det kan neppe være adgang til å avtale at man ikke skal anses som samboere hvis de ytre kriteriene for samboerskap helt klart er oppfylt. For å unngå de arverettslige konsekvensene av samboerskapet må arve- og uskifteretten være begrenset gjennom testament som den andre samboeren har fått kunnskap om før dødsfallet, jf. al. §§ 12 andre ledd og 33. Det gjelder altså formkrav for juridiske disposisjoner. Selvfølgelig vil rettighetene bortfalle ved samlivsbrudd. Men samlivsbruddet må nok være et faktisk brudd, ikke bare en erklæring om at det har kommet til brudd.

Opphør

I den svenske sambolagen 2 § er det en egen bestemmelse om samboerskapets opphør. Etter første ledd opphører samboerskapet hvis samboerne eller en av dem inngår ekteskap, hvis samboerne flytter fra hverandre, eller hvis en av samboerne dør. I andre ledd er det regulert særlige tilfeller hvor samboerforholdet anses opphørt. Det gjelder situasjoner hvor «en sambo ansöker om förordnande av bodelningsförrättare enligt 26 § eller om rätt att få bo kvar i bostaden enligt 28 § eller om en sambo väcker talan om övertagande av bostad enligt 22 §». Etter norsk rett kan man nok også komme til at samboerskapet er opphørt selv om partene ikke har flyttet fra hverandre, hvis en av partene dør etter at det har blitt satt frem krav om overtakelse eller bruksrett til felles bolig etter husstandsfellesskapsloven. Unnlåtelsen av å flytte fra hverandre kan skyldes at ingen av partene vil gjøre det av frykt for å stille seg i en svakere stilling med hensyn til naturalutlegg i boligen.⁴⁰ I husstandsfellesskapsloven § 3 a er samboere, dersom de er

40 John Asland mfl., *Nordisk samboerrett*, Oslo 2014 s. 185.

enige om det, gitt mulighet til å kreve offentlig skifte basert på reglene for offentlig skifte av felleseie mellom ektefeller så langt de passer.⁴¹ Forutsetningen for å kunne kreve offentlig skifte er at samboerskapet «opphører mens begge lever». Retten til offentlig skifte forutsetter altså et forutgående samlivsbrudd. At partene er enige om å kreve offentlig skifte, til tross for at de ikke ennå har flyttet fra hverandre fysisk, vil nok være et ganske tungtveiende bevis for at det foreligger et samlivsbrudd.

Det er ikke helt uvanlig at en av samboerne innleder et forhold til en annen. Men at det er innledet et forhold til en annen, utelukker ikke nødvendigvis at det opprinnelige samboerforholdet består.⁴² Det beror på omstendighetene. Er det gjort kjent for den andre parten at det er innledet et forhold, vil det være en klar indikasjon på at det første samboerforholdet er over. Hvis forholdet holdes skjult, er det mer usikkert. Her lever den andre lykkelig uvitende om det som skjer bak hans eller hennes rygg. At det holdes skjult, er også en indikasjon på at den som har innledet et forhold, ikke er klar til å bryte ut av samboerforholdet.⁴³ Se til illustrasjon LH-2011-110809 hvor lagmannsretten uttaler følgende:

Utroskap

«Med hensyn til spørsmålet om når et parforhold er opphørt, bemerker lagmannsretten at det ikke er avgjørende at paret er i alvorlig krangel og konflikt eller at det begås utroskap. Avgjørende er heller ikke hva som sies til en søster, en person man er forelsket i eller til en arbeidsgiver om forholdet. Et parforhold vil normalt ikke være opphørt før klar beskjed om dette er formidlet til den andre.»

Utroskap er utbredt i både ekteskap og samboerskap, og er neppe noe som fratar det enkelte samboerskapet karakteren av å være «ekteskapsliknende» – snarere tvert imot.

I den svenske hovrättssaken RH 1989:56 ble dette spørsmålet satt på spissen. Saken gjaldt rett til å bli boende i felles bolig etter sambolagen. Forutsetningen for at sambolagen skulle anvendes, var at de var samboere da loven trådte i kraft. Partene hadde bodd sammen i ca. 20 år da mannen flyttet ut i april 1988. De hadde ett felles barn. Noen år før han flyttet, innledet mannen et forhold til en annen kvinne, og partenes seksuelle forhold var opphørt. Mannen hadde dessuten sagt at han ønsket at partene skulle gå fra hverandre. Hovrätten tok utgangspunkt i at partene hadde bodd sammen i meget lang tid i en bolig som var anskaffet for felles bruk. Begge hadde bidratt til å anskaffe bolig og innbo, og de hadde felles husholdning som begge bidro økonomisk til. Mannen spiste vanligvis sine måltider i det felles hjemmet, og begge tok del i oppfostringen av det felles barnet. Hovrätten uttalte at loven krever at samboerforholdet skal være ekteskapsliknende – ikke at det i alle henseender skal motsvare et idealekteskap. Etter dette konkluderte hovrätten med at partene hadde bodd sammen under ekteskapsliknende forhold etter at sambolagen trådte i kraft, og at denne loven derfor var anvendelig på forholdet mellom dem.

I al. § 2 tredje ledd andre punktum er det en presisering som innebærer at personene «regnes som samboere selv om de bor fra hverandre for en tid på grunn av utdanning, arbeid, sykdom, institusjonsopphold eller liknende». Dette er en ren videreføring av

Institusjonsopphold o.l.

41 Se nærmere Prop. 107 L (2017–2018) s. 259 flg.

42 Se som illustrasjon *Scragg v. Scott*, New Zealand Family Law Reports 2006 s. 1076.

43 John Asland mfl., *Nordisk samboerrett*, Oslo 2014 s. 187.

§ 28 a andre ledd første punktum i 1972-loven. Samboerskapet må bestå ved dødsfallet for å gi grunnlag for rettigheter etter arveloven (se al. §§ 12 og 32, som begge forutsetter at samboerskapet besto på dødsfallstidspunktet). Eksempler på situasjoner som faller inn under denne regelen, er hvor en av samboerne blir innlagt på aldershjem, avtjener førstegangstjeneste, reiser utenlands i jobbsammenheng eller tar studier i utlandet.⁴⁴ Slike omstendigheter utelukker altså ikke at paret fortsatt kan anses som samboere. Thomas Eeg drøfter hvorvidt et samlivsbrudd kan gå inn under dette unntaket.⁴⁵ Forutsetningen for at dette skal være aktuelt, må etter mitt syn være at gjenlevende kan sannsynliggjøre at de ville flyttet sammen igjen. Det er nok tvilsomt om lengstlevende kan nå frem med et slikt resonnement. Det er nok større muligheter for å vinne frem ved å hevde at det ikke var kommet til et egentlig brudd, enn ved å hevde at de ville ha kommet til å finne tilbake til hverandre.

For en tid

Hvor partene bor fra hverandre på grunn av forhold som nevnt i al. § 2 tredje ledd andre punktum, kan kriteriet «ekteskapsliknende» få selvstendig betydning. Forhold som ellers kommer mer i bakgrunnen, som om partene oppfatter seg selv som samboere eller opptrer utad som samboere, kan her bli viktigere. Det kan stilles spørsmål ved om det er noen grense for hvor lang tid partene kan bo fra hverandre for at de skal kunne anses som samboere. Lovteksten kan tilsi at det er grenser for hvor lenge atskillelsen kan vare, eller være ment å vare, jf. formuleringen «for en tid». Det kan vanskelig oppstilles noen grense her. Det kanskje mest praktiske eksempelet på delt bosted er hvor den ene av samboerne bor på aldershjem. Slike opphold har etter sin natur en tendens til å bli livsvarige. I forarbeidene er det også lagt til grunn at varige opphold på aldershjem ikke i seg selv utelukker arverettigheter.⁴⁶ Langvarige fengselsstraffer bør vurderes på samme måte. I en Newzealandsk dom, *Curtis v. Curtis*, ble en samboer først dømt til fengselsopphold på ni år og senere på atten år. Dette ble ansett for å være av midlertidig art.⁴⁷ I institusjonstilfellene bør man blant annet se på om partene har hatt sosial omgang og kontakt (gjennom besøk, brev, telefon osv.) som er naturlig etter omstendighetene.⁴⁸ Der en samboer sitter i fengsel, kan soningsforholdene begrense kontakten. Bor en av samboerne på pleiehjem, kan kontakten bli begrenset på grunn av den pleietrengende samboerens helsetilstand.

Et ganske spesielt tilfelle var oppe i den svenske Högsta domstolen (NJA 1994 s. 61). Den mannlige samboeren ble behandlet på sykehus etter en alvorlig arbeidsulykke. Han hadde da bodd sammen med en kvinne i åtte år. Paret hadde to felles barn. Mannens verge (hans mor) begjærte «bodelningsförrättare» etter sambolagen. Spørsmålet i saken var om samboerforholdet var opphørt.

Vergens begjæring om «bodelningsförrättare» ble bestridt av kvinnen. Mannen hadde hele tiden etter ulykken vært innlagt på sykehus. Vergen hadde imidlertid «kyrkobokförd» ham hjemme hos seg. Kvinnen opplyste om at hun og mannen ikke hadde hatt noen planer om å gå fra hverandre før ulykken, og at verken hun eller mannen hadde endret innstilling.

44 John Asland mfl., *Nordisk samboerrett*, Oslo 2014 s. 185.

45 Thomas Eeg, «Samboeres arve- og uskifterettslige stilling», *FAB*, 2010 s. 34–40.

46 Ot.prp. nr. 73 (2007–2008) s. 47.

47 *Curtis v. Curtis* (Family Court, FP004/58-D/02, Auckland, 3. november 2005).

48 John Asland mfl., *Nordisk samboerrett*, Oslo 2014 s. 186.